Önceki yazıda Lenin'deki yaratıcılığı, teoriyi günün gereklerine göre değiştirmesini anlatmıştım. Daha uzun yaşayabilseydi sosyalizm teorisinde daha büyük değişiklikler yapabileceğini de düşünüyorum ama yaşayamadı. Lenin'den sonra gelenler marksist sosyalist teoriye katkıda bulundular ama pratiklerini teoriye yansıtmakta eksik kaldılar. Pratik teoriye hiç uymuyordu ama teoride değişiklik yapmak yerine ikisinin garip birlikteliğini sürdürmekle, başka bir deyişle durumu idare etmekle yetindiler.

Bunların neler olduğunu önceki yazıda açıklamıştım.

Sosyalizm, güçlü bir kapitalizmle birlikte yaşarken yeni bir toplum kurmayı amaçlar. Bunun genel geçer kuralları dışında önceden belirlenmiş yolu yoktur ve Marx-Engels'in koyduğu kurallar da pekala değişebilir. Lenin yarı feodal bir ülkede sosyalist devrim anlayışıyla ve sosyalizmin maddi temelinin kapitalist olmayan yoldan sağlanabileceğini savunarak bu konuda önemli adımlar atmıştı.

Daha sonra başka adımlar da atıldı.

Bunların en önemlisi kapitalizmin bazı ilkelerinin değiştirilerek sosyalizmde kullanılmasıydı. Kısaca "pazar sosyalizmi" olarak da adlandırılan bu anlayışın ülkeye göre değişen farklı tarzları vardı. Neredeyse bütün sosyalist ülkelerde özellikle tarımda büyük üretimin yanı sıra özel çiftliklere de izin verildi. Marx-Engels ve özellikle Lenin'de tersi savunulmasına rağmen tarımda küçük özel işletmeler kolhozlardan ve genel olarak kooperatiflerden daha verimliydi. Bulgaristan'da "kişisel ekonomi" olarak da adlandırılan tarımdaki özel alanlardan elde edilen gelir vergilendiriliyordu. Aile tarımı yapılan alanlar, kolhoz alanından çok daha küçük olmasına karşın mesela et üretiminin yüzde 57'sini sağlıyordu. Komünist Partisi durumu hoş karşılamıyordu ama nüfusun beslenmesinde bu alanlarda yapılan üretim önemliydi. Ek olarak BKP'nin en büyük kitle örgütü olan ve komünist olmayanları da içeren Anavatan Cephesi, aile tarımı yapılan alanları sosyalist büyük tarımın uzantısı olarak görüyordu. Lenin'in **Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi**
kitabında ABD'den uzun örneklerle anlattığı büyük tarımın verimliliği konusunun sosyalizmde böyle olmadığı görülmesine rağmen resmi söylem kitaptaki gibi sürüyordu. Uygulama ise farklıydı. Sosyalist tarım bütün sosyalist ülkelerde sorun olmuştur ve hayatın dayatması sonucu

farklı uygulamalara gidilmiştir ama teori aynı kalmıştır.

1960'lı yıllarda sosyalist ülkelerde bundan sonra nasıl devam edileceği konusunda boyutlu tartışmalar gündeme geldi. **Che Guevara Kısa Uzun Bir Hayat** kitabında bunları geniş olarak incelemiştim. Reel sosyalizmin mevcut durumunu eleştirenler arasında "böyle devam edilemez" konusunda görüş birliği bulunmakla birlikte, alternatif konusunda birlik yoktu. Burada iki büyük tespit özellikle anılmalıdır çünkü bunlar iktidardaki partilerin genel sekreterlerinden geliyordu.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Walter Ulbricht **Kapital**'in yayınlanmasının 100. yılında yaptığı konuşmada, "sosyalizmin özgün yasaları olan bir toplumsal-ekonomik sistem olduğundan" söz etmişti. Açık olarak söylenmese de bunun anlamı; sosyalizm, komünizmin ilk aşaması değildir, ayrı yasaları olan bir sistemdir denilmek isteniyordu.

Bu belirlemenin nedeni, sosyalizmin sanıldığının aksine oldukça uzun süreceğinin anlaşılmış olmasıydı. Ulbricht, Hruşçov ve Çavuşesku gibi 20 yıl sonra komünizme geçileceğinden söz etmiyordu, sosyalizm uzun sürecekti ve komünizmi hedefliyor olsa bile –kendisi konuşmasında bunu da eklemişti- ayrı bir sosyo-ekonomik sistem olarak değerlendirilmeliydi.

Bu tespit açıkça marksist sosyalizm teorisine aykırıydı ve Politik Büro'da Ulbricht'in marksizmden ayrıldığını savunarak itiraz etti. Ulbricht'in zamanın SBKP Genel Sekreteri olan Brejnev ile de arası iyi değildi ve genel sekreterlikten uzaklaştırılması uzun sürmedi.

Ulbricht, Brejnev dahil çok kişinin ciddiye almadığı bilimsel-teknolojik devrime 1960'lı yıllarda vurgu yapıyor ve bu devrimi yapabilmek için gerekli ekonomik ve toplumsal düzenlemeleri savunuyordu. Önerileri arasında her düzeyde teknik eleman yetiştirilmesine daha büyük önem vermek ve bunların ücretlerinin yükseltilmesi de vardı. Yerine Honecker aldı ve bunların hiç birisini yapmadı. Yirmi yıl kadar sonra DAC çözülerek ortadan kalktığında, sosyalist ülkeler içinde üretici güçleri en fazla gelişmiş bu ülke teknik olarak Batı Almanya'nın ancak yüzde 40'ı kadardı.

Ulbricht'in saptaması halen geçerliliğini korumaktadır. 45-75 yıl süren geçiş dönemi mi olurmuş… Komünizme geçildiğini sanırken baktık ki kapitalizme geçmişiz…

İkinci örnek Çekoslovakya Komünist Partisi Genel Sekreteri Alexander Dubçek'tir. Ulbricht'ten farklı olarak partinin önemli kesiminin ve halkın desteğine sahipti. Savundukları –özellikle Ota Şik aracılığıyla- pazar sosyalizminin ileri bir çeşidiydi. Varşova Paktı ordularının müdahalesiyle uygulanamadı.

Burada savunulan zamanın sosyal demokrat kapitalizminden çok da farklı değildi ama asıl önemli olan bu şekilde devam edilemeyeceğini görmüş olmalarıydı.

Sosyalizmde yaratıcılık mevcut işleyişten ve gelişme yolundan farklı olanı savunmak demektir ve bunun da parti içinde ve dışında önemli sürtüşmelere yol açmadan gerçekleşmesi mümkün değildir. DAC'deki partide ne olduğu bu anlamda aydınlatıcıdır. Ulbricht'in parti içinde ve dışında önemli desteği bulunmuyordu ve yerinden edilmesi de uzun sürmedi. SBKP'ye sadakatı dışında özelliği bulunmayan Honecker DAC tarihe karıştıktan sonra dikkate alınmazken, Ulbricht hakkında inceleme kitapları yayınlandı. Bir diğer kişi de "böyle devam edersek 25 yıl sonra çökeceğiz" diyen hemen görevden alınan İstatistik Dairesi Başkanı Fritz Behrens'tir. Gerçekten de yaklaşık 25 yıl sonra DAC yoktu.

Sosyalist toplum teorisi konusunda yaratıcılık, fikir mücadelesinin yanı sıra bir çeşit iktidar mücadelesini de içerir. Farklı bir sosyalist gelişme modelinde parti kademelerinde ve diğer toplumsal örgütlerde çok sayıda kadro kaçınılmaz olarak değişecektir ve bu da mücadele olmadan gerçekleşmeyecektir. İktidarda olan ya da olmayan partilerde çok kişinin farklı düşünmesine rağmen bunu göze alamaması bu nedenledir.

Baksanıza reel sosyalizmin çözülmesinin üzerinden 30 yıl geçtikten sonra bile "marksist teori geliştirilmelidir" diyenler bulunuyor.

30 yıl uzun bir zaman ve bu iddiada olanların birkaç adım atmış olması gerekirdi.

Bekliyoruz ama yoktur…

Bundan sonra olacağını da hiç sanmıyorum…